

פרשת חקת: האם מותר לכהן להיכנס לבית חולים

בס"ד

פתיחה

בפרשת השבוע כותבת התורה על מספר אופנים בהם האדם נטמא, ומתמקדת בשניים מהם. אשה שילדה זכר או נקבה נטמאת בעקבות הלידה, ואדם שראה צרעת בעורו והסגירו הכהן. כמו כן, הטומאה מוזכרת בתורה פעמים רבות בהקשר של נגיעה באדם מת וכדומה. כפי שראינו בעבר (שמיני שנה ב') דנו ראשונים כיצד להתייחס לטומאה:

א. גישה ראשונה הכוללת את **ספר החינוך** (מצווה שסב) ו**הספורנו** (כוונות התורה), תופסת את הטומאה כמעין ישות השורה על האדם. הלכות טומאה באות להורות לאדם ששורה עליו רוח זו. השלכה לתפיסה זו מביא ספר החינוך, כאשר אדם נטמא שורה עליו רוח טומאה המחלישה את כוחו השכלי, ולכן נראה שיש עניין שלא להישאר טמא. ובלשונו:

"שורשי המצווה, לפי שעניין הטומאה ידוע לחכמים שיחליש כח הנפש השכלית, ויערבב אותה, ויפריד בינה ובין השכל עליוני השלם. ותהי נפרדת עד אשר תטהר, וכמו שכתוב בעניין הטומאה ולא תטמאו בהם ונטמתם בהם, ודרשו ז"כרונם לברכה (יומא ל"ט ע"א) ונטמתם בהם, כלומר שמעינות השכל מטמטמים בטומאה."

ב. גישה שנייה הכוללת את **רבי סעדיה גאון והרמב"ם** (טהרה יא, יב) סוברת, שהטומאה איננה ישות רוחנית, אלא קביעה שקבעה התורה ממספר סיבות. שתיים מהסיבות לטומאה על פי תפיסה זו מובאות במורה נבוכים (ג, מז), שם כותב הרמב"ם שמטרת הטומאה שהאדם לא יבקר כל הזמן בבית המקדש ובכך יבוא לזלזל בו, או שלא יתעסק כל הזמן במתים ודברים מאוסים.

בזמן הזה שאין מקדש, דיני טומאה וטהרה אינם רלוונטים לאדם מהשורה. לכהנים לעומת זאת, המצווים שלא להיטמא למת גם בזמן שבית המקדש חרב, חלק מדיני טומאה וטהרה רלוונטים גם כיום. בעקבות הזכרת התורה את טומאת המת, נעסוק השבוע בשאלה האם מותר לכהנים להיכנס לבקר חולה בבית חולים שיש שם מת (או חשש מת).

כהן טמא

האם מותר לכהן להיכנס לבית חולים? כדי לענות על שאלה זו, יש לפתוח במחלוקת, האם לכהן שכבר טמא מת יש איסור לשוב ולהיטמא (כל הכהנים בזמן הזה טמאי מת, ולו רק בגלל העובדה ששהו בבית חולים מספר ימים בעת לידתם):

א. **הראב"ד** (אבל ג, ז) על פי ביאור רוב האחרונים סבר, שבמקרה בו כהן נטמא, אין עליו איסור להיטמא שוב. ראייה לדבריו הביא מדברי רבה במסכת נזיר (מב ע"ב) שנקט, שבמקרה בו כהן עומד בבית קברות והביאו לו מת אחר, אם נגע בו הוא לא חייב מלקות, שכן התורה כותבת שאסור לכהן לחלל את עצמו, אבל במקרה זה הרי הוא כבר מחולל.

ב. **הרמב"ם** (שם) חלק וסבר שאסור לכהן שנטמא להיטמא שוב, ואת הראייה ממסכת נזיר דחו בשני אופנים. ראשית משום שרבי אבהו חולק על דברי רבה והלכה כמותו, ושנית גם אם הלכה כרבה, הרי כוונתו שאמנם הכהן לא ילקה, אבל וודאי שיש בכך איסור. על בסיס זה כתב **הרמב"ן** (תורת האדם, שער הסוף), שמשפחות הכהונה נוהגות למקם את קברותיהם בסוף בית הקברות, כדי שבמקרה בו הם קוברים מת, לא יצטרכו לעבור דרך שאר הקברים. ובלשונו:

"ושמעין מהני, שאין כהנים נכנסין לבית הקברות לקבור מתים שלהם, שאפילו היה תפוס בהן בכניסה ובחבורין שהוא מותר להטמא לאחרים, כשהוא פורש מהן לאחר קבורה נמצא מטמא לאחרים ואסור. לפיכך משפחות של כהונה עושין שכונת קברות שלהם בסוף בית הקברות, וכל כהן שמת לו מת קובר בסוף השכונה כדי שלא יכנס לבית הקברות."

למעשה **השולחן ערוך** (יו"ד שעג, ז) פסק כדעת הרמב"ם והרמב"ן, ולכן נקט שכאשר כהן מתעסק בקרובו שמותר להיטמא לו, אסור לו להיטמא לשאר מתים, וכן פסקו להלכה האחרונים (אם כי היו מקומות שנהגו כדברי הראב"ד). ולמרות זאת, על אף שלא סמכו לגמרי על דברי הראב"ד, צירפו את דבריו לספקות נוספים כפי שנראה להלן.

טומאת אהל

בפרשת השבוע כותבת התורה (יט, יד), שלא רק אדם הנוגע במת נטמא, אלא גם הנמצא באוהל שיש בו מת, נטמא שבעת ימים. משום כך ברור, שכאשר כהן נמצא באותו חדר שבו נמצא המת, הוא נטמא מדאורייתא ואסור לו להיכנס לחדר זה. נחלקו האחרונים, מה הדין כאשר המת נמצא בחדר א', והכהן בחדר ב' הפתוח אליו:

א. **הש"ך** (יו"ד שעב, ב) ו**השאלת יעבץ** (ב, קעח) סברו, שכאשר הטומאה נמצאת בחדר אחד, הטומאה העוברת אל החדר השני מטמאת מדרבנן בלבד. ראייה לדבריו הביא הש"ך **מהטור** (יו"ד שם) שנקט, שכאשר יש קבר בו יש חור של טפח על טפח דרכו יוצאת הטומאה, מותר לכהן לעבור מעליו אם הוא בדרכו לעשות מצווה, כיוון שהתירו איסור טומאה מדרבנן לצורך מצווה. מוכח, שכאשר הטומאה עוברת ממקום אחד למקום אחר דרך פתח, טומאתה מדרבנן בלבד. ובלשון הש"ך:

"כהן ששוכב ערום, והוא באהל עם המת ולא ידע, אין להגיד לו, אלא יקראו לו סתם, שיצא כדי שילביש עצמו תחלה: נראה דוקא נקט באוהל המת, אבל אם בבתים הסמוכים לבית שהמת בתוכו, אף על פי שהן גם כן טמאים, מכל מקום יש לומר דאינו אלא טומאה דרבנן כדאיתא בטור סימן זה."

ב. **המגן אברהם** (או"ח שיא, יד) **החתם סופר** (יו"ד ב, שמ) ואחרונים נוספים חלקו וסברו, שכאשר יש פתח של טפח על טפח בין חדר בו נמצא המת לחדר אחר, הטומאה העוברת לחדר השני מטמאת מדאורייתא. לסברתם הליכה על גבי קבר שיש בו חור מטמאה מדרבנן, אבל מעבר של טומאה מחדר לחדר, מטמאה מדאורייתא.

המגן אברהם ציין, שכדבריו משמע מהמשנה במסכת אהלות (ג, ז), הכותבת שפתח טפח מעביר את הטומאה, ולא מסייגת שמדובר בטומאה מדרבנן בלבד, וכן משמע מגמרות נוספות במסכת יבמות, נזיר וסוכה. כך עולה גם מדברי **הרמב"ם** (אבל ג, ג), שכתב שכהן הנכנס לאהל שפתוח לאהל שיש בו מת, לוקה - משמע שלוקה מדאורייתא. ובלשון המגן אברהם:

"וכתב הש"ך דכשהטומאה בבית הסמוך וחור טפח ביניהם, הוי טומאה דרבנן כדמשמע בטור... וכמדומה שלא עיין יפה, דהטור מייירי (= דן) בהולך על גבי ארון על פני השדה דכשיש שם פותח טפח לא הוי קבר סתום, אבל אוהל טפח הוי דאורייתא כמו שכתב הבית יוסף בהדיא בשם הרמב"ם, וכן משמע בלשון המשניות באהלות."

לכאורה, המחלוקת בין האחרונים רלוונטית רק במקרה בו אין דלתות מפרידות בין החדר בו נמצא המת לבין שאר אגפי בית החולים, שאז יש לראות את כל חלל בית החולים כאהל גדול המעביר את הטומאה. לעומת זאת, אם הדלתות סגורות לכאורה לכל הדעות אין איסור כלל לכהן להיכנס לבית החולים. אלא שלמעשה, לא כך הם פני הדברים.

סוף טומאה לצאת

המשנה במסכת אהלות (ג, ז) כותבת, שבמקרה בו נפטר אדם בחדר כלשהו, למרות שדלתות הבית סגורות - חלל הדלת (הנמצא מחוץ לבית) שתחתיה עומד המת לצאת, נטמא, כיוון ש"סוף טומאה לצאת" דרכו. עולה מכך, שגם אם הדלת בחדר בו נמצא המת סגורה, אם מתכוונים להעבירו דרך אגפי בית החולים, הכהנים נטמאים.

האם מדובר בטומאה מדאורייתא או מדרבנן? בדברי רש"י יש סתירה. בגמרא במסכת ביצה (י' ע"א ד"ה כולם) כתב, שמדובר בטומאה מדרבנן, שחכמים גזרו מחמת העובדה שהמת עתיד לעבור דרכם. לעומת זאת, כמה דפים לאחר מכן (לח ע"א, ד"ה בדאורייתא) כתב שמדובר בהלכה למשה מסיני. למעשה נחלקו האחרונים:

א. **הש"ך** (יו"ד שם) סבר, שכשם שטומאה העוברת מחדר לחדר היא מדרבנן בלבד, כך דין 'סוף טומאה לצאת' מדרבנן בלבד. כך פסק גם בשו"ת מהרי"א הלוי (ס' צט), שעל בסיס זה ביאר מדוע כתב הרמב"ם שבית עם פתחים מרובים סתומים, מטמא משום שהבית נחשב כקבר אחד גדול, ולא בגלל שסוף טומאה לצאת דרך אחד מהפתחים.

ב. **המגן אברהם** (או"ח שם) חלק וסבר, שכשם שטומאה העוברת מחדר לחדר היא מדאורייתא, כך דין "סוף טומאה לצאת" מדאורייתא. כך פסק גם הח"י אדם (חכמת אדם קנט, ח), שהביא ראיה לדבריו מגמרא במסכת עירובין (נ"א ע"א) המשווה בין דין ברירה לדין סוף טומאה לצאת.

להלכה

לפי מה שראינו עד כה יוצא, שדעת רוב הפוסקים שטומאה העוברת מחדר לחדר היא מדאורייתא, וכן לדעת רבים דין של סוף טומאה לצאת גם הוא מדאורייתא. לכאורה אם כן אין מקום להקל לכהן בשעת הדחק להיכנס לבית חולים, שכן לא מקילים במקום דחק באיסור דאורייתא. בכל זאת למעשה נחלקו הפוסקים בעניין:

א. **הגרש"ז אויערבך** (ב, צו) **והרב אשר וייס** (שיעור בקול הלשון) כתבו, שניתן להקל בשעת הדחק, ובוודאי כאשר הטומאה היא רק מדין 'סוף טומאה לצאת'. בטעם הדבר נימקו, ראשית משום שלדעת הראב"ד אין איסור לכהנים להיטמא שוב אחרי שהם כבר טמאים. שנית, למרות שפוסקים רבים חלקו על הש"ך וסברו שהטומאות הנ"ל מדאורייתא, ניתן לסמוך עליו שכן הש"ך פוסק מובהק שלרוב נוקטים כמותו, וניתן לצרף את דעתו להקל.

גם **הדברי יציב** (יו"ד רכח) פסק כך, והוסיף שניתן להקל על בסיס הדעות שכבר ראינו בעבר (נשא שנה ב', חקת שנה ה'), הסוברות שהכהנים בזמן הזה אינם וודאי כהנים, אלא רק ספק כהנים (שכן מחמת הגלויות התערבבו היוחסין). ועוד הוסיף, שעל אף שבדרך כלל הוא אינו סומך על סברא זו להקל, כיוון שממילא יש צדדים נוספים עליהם ניתן לסמוך, הרי שאפשר להתחשב בה. ובלשונו:

"ובפרט בכהני דידן דכהני חזקה ניהו, וכידוע ממהרשד"ם, והגם שהרעישו עליו טובא (= הרבה) וכמו שציין גם בבאר היטב שם. מכל מקום, נראה דהיינו שלא לעשות מזה ספק וספק ספיקא, אבל באופן שההיתר ברור מכמה צדדי אחריני שפיר דמי לעשות סניף מזה¹."

ב. **הרב שטרנבוך** (יו"ד א, תרעז) **והמשנה הלכות** (ו, רז) חלקו וסברו, שאיסור לכהנים להיכנס לבתי חולים שסביר שיש בהם טומאה. גם כהן שאשתו ילדה, עליו להישאר מחוץ לבית החולים, ואם נולד זכר יש להוציאו (את התינוק) כמה שיותר מהר, כדי שלא יישאר במקום הטומאה. טעמם, כיוון שנאמרה שמירה מיוחדת בכהנים 'ושמרתם את כהונתכם', לא שייך לצרף ספיקות להקל.

לא זו בלבד, אלא שנראה מדבריהם שגם בבית חולים של גויים שרוב המתים בו גויים, איסור לכהנים להיכנס, זאת למרות כפי שראינו בעבר (יו"ח שנה ב') שנחלקו הראשונים האם מת גוי מטמא באהל, והשולחן ערוך פסק מעיקר הדין כדעת הרמב"ם שמת גוי אינו מטמא באהל, ורק חשש לדעת ר"י שהחמיר. ובלשון המשנה הלכות:

"זה רבות בשנים שגם אני הקטן מורה לאיסור ליכנס לכהן לבית חולים, ואני מורה אפילו לכהן שאשתו ילדה בבית החולים שאל יכנס, ובאמת כי גם על הילד אם הוא זכר צריך להוציאו משם כל שאין בו פקוח נפש, שהרי בעניין טומאת כהנים בפירוש ריבתה תורה להזהיר גדולים על הקטנים."

ג. **הרב משה פיינשטיין** (אגרות משה יו"ד ב, קסו) בגישת ביניים נקט, שבבתי חולים בארץ ישראל בו רוב הנפטרים יהודים, אין לכהן להיכנס מחשש טמא מת. לעומת זאת בחוץ לארץ, כיוון שרוב הנפטרים גויים, ומעיקר הדין גוי אינו מטמא באהל, ניתן לסמוך על כך שמן הסתם הנפטר הוא גוי.

שבת שלום! קח לקרוא בשולחן שבת, או תעביר בבקשה הלאה על מנת שעוד אנשים יקראו²...

¹ יש להוסיף, שפוסקים רבים נקטו, שכאשר יש הפסק אוויר בין הבית בו נמצא המת לבין השער דרכו יעבירו את המת, לא אומרים סוף טומאה לצאת. אולם, במקרה בו מדובר בבניין גדול שיש לו חדרים רבים, אומרים סוף טומאה לצאת בכל הפתחים של הבניין. **ערוך השולחן** (יו"ד שעא, ט) חלק וסבר, שאומרים סוף טומאה לצאת רק בפתח הראשון, גם בבניין, וייתכן שניתן לצרף את שיטתו להקל. נקודה נוספת שיש להקל, שלא דנו בה, שבמקרה בו יש ספק אם יש מת, ייתכן שניתן להוסיף את דין ספק טומאה ברשות הרבים.

² מצאת טעות? רוצה לקבל כל שבוע את הדף למייל, לשים את הדף במקומך או להעביר למשפחה? מוזמן: tora2338@gmail.com